

УДК 347.64(438):001(477)

О.Є. КАРПЕНКО,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ПРОБЛЕМИ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ У ПОЛЬЩІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)

У статті проаналізовано історико-педагогічні дослідження українських науковців з проблем опіки над дітьми у Польщі за роки незалежної України. Звернуто увагу на монографії, збірники наукових праць, які є результатом виконання спільних українсько-польських наукових проектів. Проаналізовано захищені дисертації з проблем опіки над дітьми у Польщі.

Ключові слова: дитина, опіка, українські дослідники, наукові праці, Польща.

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів в освітньому просторі продовжує актуалізуватися проблема опіки, яка тісно пов'язана із соціально-історичним розвитком суспільства. Кожна держава розв'язує цю проблему, спираючись на давню історію і традиції. Це стосується України і Польщі, які мають багато спільного і відмінного. Спільним є географічна близькість двох держав, історичне коріння, тривалі культурно-освітні зв'язки, подібність менталітету. Проте між державами є суттєві відмінності, які стосуються релігійних вірувань, розуміння природи тоталітаризму на тлі зв'язків з європейськими реаліями тощо.

Кожна з них реалізує поставлені цілі і завдання у рамках свідомої співпраці, що організовується з різними освітніми інституціями та установами у сфері опіки. Освітня дійсність, спрямована на формування особистості, переживає, однак, певні труднощі, які знаходять відображення у процесі конкретної опікунсько-виховної діяльності. У педагогів обох країн не викликає сумніву, що реформи могли б поліпшити складну ситуацію в системі опіки, допомогли б знівелювати негативні наслідки прорахунків у вихованні.

Публікації останніх років свідчать, що опіка над дітьми викликає посилену увагу з боку науково-педагогічних колективів України. Особливо цінним є їхній досвід, для якого характерні пошук і вдосконалення різних форм опіки, опікунсько-виховної системи. У науковій літературі знайшли відображення різні аспекти опіки і виховання дітей в інституційних установах, у творчому доробку польських педагогів і благодійних товариств Польщі. Серед них низка публікацій і дисертацій українських дослідників (Х. Дзюбинська, С. Денисюк, Т. Забута, Ж. Ільченко, Н. Калениченко, Л. Коваль, В. Кушнір, С. Сисоєва, І. Соколова, В. Ханенко, Ю. Яким). Однак історіографія проблеми опіки над дітьми у Польщі у сучасних дослідженнях українських науковців не знайшла цілісного висвітлення.

Мета статті – проаналізувати стан дослідження проблеми опіки над дітьми у Польщі у доробку українських науковців кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Вклад основного матеріалу. На зламі століть проблеми опіки на дітьми у Польщі, виховного ідеалу, виховної роботи з дітьми, ціннісного виміру у сфері опіки стали предметом численних досліджень педагогів, істориків, соціологів. Два слов'янські народи, які історія багаторазово єднала і роз'єднувала, аби остаточно створити можливості для спільно-

го майбутнього в Європейському Союзі. Співпраця науковців обох країн уможливила виконання спільних наукових проєктів, дисертаційних досліджень, вивчення та узагальнення досвіду у галузі опіки, проходження наукового стажування.

Одним із перших наукових видань в Україні є монографія «Опіка над дітьми в добу трансформації суспільного устрою» (2002), підготовлена спільно науковцями Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Т. Завгородня, Н. Лисенко, Б. Ступарик) і Вищої педагогічної школи у Ченстохові (Д.-К. Мажець). Її зміст висвітлює опіку над дитиною в історії європейської культури, актуальні завдання опіки над дитиною у III Речіпосполитій, напрями її розвитку в зінтегрованій Європі, а також європейські зразки опіки як визначник сучасних вимог. Визначальними є суспільні зміни, що відбуваються у Польщі з 1989 р. і трактуються як процес переходу від тоталітарного суспільства до демократичного, тобто від моноцентричного до ладу постмоноцентричного. Ці зміни зумовили рішучі реформи і в системі опіки, яку потрібно вдосконалювати, шукаючи нових організаційних, структурних і методичних рішень, а також можливостей задоволення потреб дітей в окремих формах опіки і їхньої результативності. Основною умовою змін є утвердження нового мислення про дитину і відхід від застарілих опікунських схем [6, с. 29]. Поліпшення організації чинних форм опіки, пошуки нових організаційно-конструктивних рішень мають служити піднесенню рангу таких цінностей, як права дитини, суб'єктність її трактування, підтримка і толерантність.

Проблеми історії, теорії та практики опіки і виховання в Україні та Польщі стали предметом спільного дослідження педагогів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Університету Марії-Кюрі Склодовської у м. Люблін. Результатом його виконання стало видання збірника наукових праць «Опіка і виховання дітей. Історія і сучасність» (за ред. М. Чепіль), в якому представлена широка й цікава панорама останніх досліджень у галузі опіки і виховання, які вимагатимуть особистого переосмислення. Наукові розвідки згруповано у шість проблемно-хронологічних розділів, які презентують теоретичні та методичні аспекти опіки і виховання дітей, зміст опікунсько-виховної діяльності освітніх інституцій [5]. Публікації українських науковців свідчить, що проблеми опіки і виховання у Польщі є надзвичайно важливими, оскільки Україна прагне до входження в європейський освітній простір, співіснування та інтеграції, тому мусить промувати ідею діалогу і співпраці.

Проблеми соціальної опіки дітей та молоді в історії українського й польського шкільництва і теоретико-практичні засади опікунської педагогіки на сучасному етапі знайшли висвітлення у збірнику наукових праць «Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX–XXI ст.)», зокрема, у четвертому томі «Теорія і практика опікунської педагогіки в Україні та Польщі (XIX–XXI ст.)» (за ред. Д. Герцюка, І. Мицишин), підготовленому науковцями Львівського національного університету імені Івана Франка та Вроцлавського університету [7]. У контексті означеної нами проблеми зауважимо, що вміщені матеріали українських науковців розкривають проблеми опіки і виховання дітей лише в Україні.

Теорія, історія і практика опіки над дітьми у сфері позашкільної освіти у Польщі досліджена Н. Савченко. У численних публікаціях, монографії [8] та докторській дисертації [9] проаналізовано і систематизовано соціокультурні передумови, громадсько-педагогічні ініціативи у сфері позашкільної та рекреаційної діяльності, визначено її місце у системі освіти, виокремлено тенденції подальшого розвитку опіки в установах позашкільної освіти. У сучасних умовах характерними рисами позашкільного виховання, як стверджує автор, є виникнення нових інституцій, їх приватизація, короткий термін функціонування. Участь у діяльності цих установ мають діти, чії батьки можуть оплатити заняття. Активну дозвілєву діяльність проводять різні релігійні спільноти, костьол, місцеві громади. Вихованець інтерпретується як суб'єкт позашкільного виховання. Серед інституцій поширеними є молодіжні будинки культури, палаци молоді, будинки культури для дітей та молоді, молодіжні клуби, спортивні клуби, майданчики для ігор і розваг, йорданівські сади, молодіжні світлиці при вокзалах, міжшкільні спортивні клуби, бібліотеки, центри позашкільної праці, світлиці та ін.

У полі зору українських науковців перебувають проблеми опіки й виховання дітей-сиріт у Польщі у різні історичні періоди. З означеної проблеми опублікована низка статей,

монографії та захищено дисертації (Х. Дзюбинська, С. Денисюк, Т. Забута, В. Кушнір, В. Ханенко, Ю. Яким).

Зміст та основні напрями діяльності благодійних товариств (Віленського, Варшавського, Каліського, Краківського, Люблінського, Радомського, Російського) у царині виховання дітей-сиріт упродовж XIX – початку XX ст. досліджує Х. Дзюбинська. Нею вперше в історико-педагогічній науці здійснено ґрунтовну наукову інтерпретацію, узагальнення й запропоновано нове розкриття наукової проблеми – опіки і виховання дітей-сиріт у діяльності благодійних товариств Польщі (1807–1918) – представленої у вигляді цілісного ретроспективного аналізу теорії і практики опіки й виховання дітей-сиріт; прослідковано генезис опікунсько-виховної діяльності благодійних товариств на польських землях, виокремлено та концептуально обґрунтовано етапи розвитку теорії і практики опіки й виховання дітей-сиріт у діяльності благодійних товариств Польщі упродовж досліджуваного періоду (перший (1807–1832) – пошуку інституційних форм опіки та змісту виховання дітей-сиріт; другий (1832–1879) – консолідації опікунсько-виховної діяльності благодійних товариств під патронатом Головної опікунської ради; третій (1881–1914) – вдосконалення змісту і форм виховання та опіки над сиротами; четвертий (1914–1918) – згортання опікунсько-виховної діяльності благодійних товариств); доповнено і поглиблено поняття «опіка», «виховання», «благодійність», відомості про інституційні форми опікунсько-виховної діяльності; охарактеризовано передумови виникнення благодійних товариств та громадсько-педагогічні ініціативи у сфері опіки над дітьми-сиротами в Польщі у XIX – на початку XX ст.; розкрито педагогічний інструментарій виховання дітей-сиріт та особливості соціальної діяльності благодійних товариств Польщі упродовж XIX – початку XX ст.; здійснено актуалізацію історичного досвіду діяльності благодійних товариств на польських землях у контексті сучасних проблем опіки і виховання дітей-сиріт у Польщі та Україні [2, с. 10–11].

Дисертація Ю. Якіма присвячена опіці і вихованню дітей-сиріт у польській педагогіці міжвоєнного періоду (Дрогобич, 2012). Автор стверджує, що 20–30-ті роки XX ст. для Польщі характеризуються появою багатьох концепцій виховання дітей-сиріт, пошуком і вдосконаленням різноманітних форм опіки, опікунсько-виховної системи, яка спирається на діагностику і трактування дитини як суб'єкта, подоланням недоліків інституційного виховання дітей, формуванням виховного середовища, удосконаленням методів навчання і виховання [11, с. 5]. Виникли нові виховні системи Ю. Бабіцького, К. Єжевського, Я. Корчака, К. Лісецького, які уможливили результативне входження дітей у доросле життя. Їхні старання були спрямовані на те, щоб сироти не відчували відсутності любові, а також у своїх установах створили сімейну атмосферу. Педагоги поєднували наукові знання з практикою, впроваджували у життя засаду партнерства у процесі виховання. Особистість дитини педагоги розглядали як індивідуальність, яка має право на розвиток і повагу [11, с. 171]. Пріоритетною позицією педагогів стало прищеплення дитині любові до праці та вміння працювати, формування позитивних рис характеру, прагнення до самостійності, самореалізації, відповідальності. Вибудовуючи систему виховання дітей-сиріт, польські педагоги запровадили систему самоврядування і виховання через працю. Його найважливішими органами були Товариський суд, Рада самоврядування, Дитячий сейм, дошка оголошень, скринька для листів. Бажання працювати з дітьми, поліпшити їхню долю, змінити їхнє життя – кредо життя Ю. Бабіцького, К. Єжевського, Я. Корчака, К. Лісецького. Незважаючи на відмінні соціальне становище, сімейну ситуацію, базову освіту, досвід роботи з дітьми, їх об'єднувала любов до дітей, прагнення допомогти їм.

В останні десятиліття різним аспектам опікунсько-виховної концепції Я. Корчака присвячена низка публікацій і дисертації українських дослідників (С. Денисюк, Т. Забута, В. Кушнір, В. Ханенко).

Особливості розвитку і функціонування системи дитячого самоврядування знайшли відображення у дисертації Т. Забутої «Організація дитячого самоврядування у виховній системі Януша Корчака» [3]. Принциповими положеннями виокремлено такі: глибоке розуміння і сприйняття самоврядування як органів, що діють на засадах суспільно-інституційних вимог, законності і права; сутність самоврядування полягає у наполегливій праці кожного для того, щоб добре жилося усім в колективі; наявність чітко визначеної структури органів самоврядування (співуправління, співгосподарювання та формування громадської думки ко-

лективу). Принципові засади самоврядування є тривалими і незмінними, а функції, масштаби і форми динамічно змінюються, як змінюються функціональні ролі вихованців і вихователів. Основною метою впровадження самоврядування в Домі Сиріт і Нашому Домі була підготовка дітей до активного, самостійного життя, формування організаційних навичок, здатності приймати рішення і виконувати їх. Дослідниця пропонує створити науково-методичну лабораторію опікунського виховання на базі використання досвіду Я. Корчака.

В. Ханенко у дисертації «Проблема гуманізації виховання в контексті розвитку польської педагогіки міжвоєнного періоду (1918–1939)» (Луганськ, 1997) аналізує суперечності, що мали місце у польській педагогіці означеного періоду, розкриває вплив соціально-економічних та політичних умов на загальну ситуацію в Польщі, основні теоретичні напрями у польській педагогіці. Дослідник висвітлює проблему гуманізації виховання у практичній діяльності Я. Корчака, концепцію творчої школи Г. Ровіда, філософсько-етичу концепцію С. Гессена, педагогіку культури Б. Наврочинського, теорії розвитку розвитку Б. Суходольського. Основна риса цього періоду у Польщі полягає у тому, що на польському ґрунті сформувались та розвинулися головні теоретичні орієнтації у педагогіці, характерні для розвитку наук про виховання у європейському та світовому вимірі [10].

У дисертації С. Денисюк «Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я. Корчака» (Київ, 2000) розкрито основні етапи життєдіяльності Януша Корчака, визначено чинники і передумови становлення його світоглядних позицій та педагогічних переконань, систематизовано погляди вченого на розвиток особистості вихованця й особливості діяльності вихователя, узагальнено провідні складові педагогічної системи польського педагога. Дослідниця виокремлює нові на той час і актуальні сьогодні такі положення: етико-педагогічні норми поведінки педагогів: «гуманістичне, толерантне, уважне ставлення до дітей, що передбачає дотримання їх прав; повага до особистості вихованця і сприяння його гармонійному розвитку; побудова взаємовідносин між наставниками та підопічними на засадах партнерства і взаємовпливу; постійне всебічне вивчення дитини з метою правильного діагностування, прийняття обґрунтованих рішень та вибору; добір найбільш адекватних форм і методів педагогічного впливу; висока культура поведінки, вміння саморегуляції, прагнення саморозвитку та самовдосконалення» [1, с. 14]. У цьому контексті важливою є опікунсько-виховна діяльність вихователя, яка повинна ґрунтуватися на ідеях природовідповідності, індивідуального особистісного розвитку.

У дисертації В. Кушнір «Провідні гуманістичні ідеї творчої спадщини Януша Корчака у контексті розвитку вітчизняної педагогічної думки» (Умань, 2004) на основі компаративного аналізу педагогічних концепцій Я. Корчака та В. Сухомлинського стверджує, що «основними гуманістичними ідеями педагогічної концепції Я. Корчака є цілісний і гармонійний розвиток природних задатків і здібностей дитини, орієнтація педагогічної практики на особистість вихованця; визнання самоцінності дитячого життя і повага гідності та особистості дитини; визначення головною умовою ефективності педагогічного процесу знання дитини, постійне вивчення її як цілісної психофізичної структури; відмова від авторитаризму у взаємовідносинах дорослого і дитини» [4, с. 16]. Обидва педагоги у центр взаємовідносин «вихователь – дитина», в основу педагогічної концепції ставили потреби дитини, яку трактували повноправним суб'єктом. Їхня діяльність спрямована на пошук дієвих форм і методів опіки та виховання, педагогічних технологій, які сприяли б самовихованню, саморозвитку, самовиявленню, самоактуалізації.

Висновки. В останні десятиліття зацікавлення українських науковців педагогічними концепціями Польщі зумовлене прагненням виявити тенденції розвитку та прогресивні ідеї опікунсько-виховних систем, спільне і відмінне, виокремити аксіологічні ідеї у педагогічній теорії і практиці Польщі ХХ – початку ХХІ ст. з метою творчого використання в українському соціумі. Співпраця педагогів обох країн дала можливість виконати спільні наукові проекти, підготувати низку публікацій, в яких обґрунтовано важливість вивчення теоретико-методичних засад опіки у педагогічній теорії і практиці Польщі з урахуванням її національних особливостей крізь призму діяльності її представників, які заклали підвалини теорії і практики опіки, впливали на позитивну трансформацію ціннісних основ польського соціуму. Інноваційні пошуки українських педагогів повинні зосереджуватися на вдосконаленню

форм, методів і засобів опікунсько-виховної системи, модернізації інституційних форм опіки, вираховуванні потреб дитини.

Перспективою **подальшого наукового** дослідження вбачаємо висвітлення історіографії соціальної опіки в Україні та Польщі.

Список використаних джерел

1. Денисюк С. Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я. Корчака: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Світлана Василівна Денисюк. – К., 2000. – 22 с.

2. Дзюбинська Х.А. Опіка і виховання дітей-сиріт у діяльності благодійних товариств Польщі (XIX – початок XX століття): дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Христина Анатоліївна Дзюбинська; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Дрогобич, 2015. – 236 с.

3. Забута Т.В. Дитяче самоврядування в педагогічній спадщині Януша Корчака: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Тамара Василівна Забута; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 1997. – 18 с.

4. Кушнір В.М. Провідні гуманістичні ідеї творчої спадщини Януша Корчака у контексті розвитку вітчизняної педагогічної думки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Кушнір Валентина Миколаївна; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2004. – 20 с.

5. Опіка і виховання дітей. Історія і сучасність: зб. наук. праць / за ред. Марії Чепіль. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 384 с.

6. Опіка над дітьми в добу трансформації суспільного устрою: монографія / Т.К. Завгородня, Н.В. Лисенко, Д.-К. Мажец, Б.М. Ступарик. – Івано-Франківськ – Ужгород: Мистецька лінія, 2002. – 152 с.

7. Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX – XXI ст.). Т. 4. Теорія і практика опікунської педагогіки в Україні та Польщі (XIX – XXI ст.): зб. наук. праць / за ред. Дмитра Герцюка, Ірини Мищишин. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 432 с.

8. Савченко Н.С. Теорія і практика позашкільної освіти молоді в Польщі (остання чверть XIX століття – середина XX століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Наталія Сергіївна Савченко; Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 530 с.

9. Савченко Н.С. Становлення і розвиток позашкільної освіти і виховання у Польщі (XVIII – XX ст.). – Ч. 1. Громадсько-педагогічні рухи: монографія / Наталія Сергіївна Савченко. – Кіровоград: КОД, 2010. – 316 с.

10. Ханенко В.С. Проблема гуманізації виховання в контексті розвитку польської педагогіки міжвоєнного періоду (1918– 1939рр.): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Василь Стратонович Ханенко; Київський держ. лінгвістичний ун-т. – К., 1997. – 169 с.

11. Яким Ю.В. Виховання дітей-сиріт у польській педагогіці міжвоєнного періоду: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Юрій Васильович Яким; Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. – Дрогобич, 2012. – 222 с.

References

1. Denysiuk, S. (2000). *Problema formuvannia osobystosti u pedahohichnii spadshchyni pedahoha-humanista Ya. Korchaka* [The problem of identity formation in pedagogical inheritance of teacher-humanist J. Korczak: Candidates degree thesis in speciality 13.00.01], Kyiv, 22 p. (In Ukrainian).

2. Dziubynska, Kh.A. (2015). *Opika i vykhovannia ditei-syrit u diialnosti blahodiinykh tovarystv Polshchi (XX – pochatok XX stolittia)* [Care and education of orphans in the activities of charitable societies in Poland (XIX – the begining of the XX centuries): Candidates degree thesis in speciality 13.00.01], Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, 236 p. (In Ukrainian).

3. Zabuta, T.V. (1997). *Dytiache samovriaduvannia v pedahohichnii spadshchyni Yanusha Korchaka* [Children government in pedagogical inheritance Janusz Korczak: Candidates degree

thesis in speciality 13.00.01], South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynskij, Odesa, 18 p. (In Ukrainian).

4. *Providni humanistychni idei tvorchoi spadshchyny Yanusha Korczaka u konteksti rozvytku vitchyznianoj pedahohichnoi dumky* [Leading humanistic ideas of the creative legacy of Janusz Korczak in the context of national educational thought: Candidates degree thesis in speciality 13.00.01], Institute of Pedagogy of Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Kyiv, 2004, 20 p. (In Ukrainian).

5. Chepil, M. (ed.) (2010). *Opika i vykhovannia ditei: istoriia i suchasnist* [Care and education of children: history and contemporaneity], Drohobych, Publishing house of Drohobych state pedagogical university named after Ivana Franko, 384 p.

6. *Opika nad ditmy v dobu transformatsii suspilnoho ustroiu* (2002). [Childrencare in the age of transformation of the social system], Ivano-Frankivsk-Uzhhorod, Mystetska liniia Publ., 152 p. (In Ukrainian).

7. Hertsjuk, D. (ed.), Myshchysyn, I. (2014). *Rozvytok ukrainskoi ta polskoi osvity i pedahohichnoi dumky (XIX– XXI st.)* [The development of Ukrainian and Polish education and pedagogical thought (XIX – XXI)], Lviv, LNU named after Ivana Franko, 432 p. (In Ukrainian)

8. Savchenko, N.S. (2013). *Teoriia i praktyka pozashkilnoi osvity molodi v Polshchi (ostannia chvert XIX stolittia – seredyna XX stolittia)* [Theory and practice of non-formal education of young people in Poland (the last quarter of the XIX century – the middle of the XX century)]. Doctors degree thesis in speciality 13.00.01, Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, Kirovohrad, 530 p. (In Ukrainian).

9. Savchenko, N.S. (2010). *Stanovlennia i rozvytok pozashkilnoi osvity i vykhovannia u Polshchi (XVIII – XX st.)* [Formation and development of non-formal education and upbringing in Poland (the XVIII – XX centuries)], Kirovohrad, KOD, 316 p. (In Ukrainian).

10. Khanenko, V.S. (1997). *Problema humanizatsii vykhovannia v konteksti rozvytku polskoi pedahohiky mizhvoiennoho periodu (1918– 1939 rr.)* [The problem of humanization of education in the context of the Polish pedagogy interwar period (1918– 1939)]: Candidates degree thesis in speciality 13.00.01, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 169 p. (In Ukrainian).

11. Yakym, Yu.V. (2012). *Vykhovannia ditei-syrit u polskii pedahohitsi mizhvoiennoho periodu* [The education of orphans in the Polish pedagogy interwar period]. Candidates degree thesis in speciality 13.00.01, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, 222 p. (In Ukrainian).

В статье проанализированы историко-педагогические исследования по проблемам опеки над детьми в Польше за годы независимой Украины. Обращено внимание на монографии, сборники научных трудов, являющихся результатом выполнения совместных украинского-польских научных проектов. Проанализированы защищенные диссертации по проблемам опеки над детьми в Польше.

Ключевые слова: ребенок, опека, украинские исследователи, научные работы, Польша.

The article analyzes the historical and pedagogical research of Ukrainian scientists on issues of orphan care in Poland during the years of independent Ukraine. Attention is paid to articles, monographs, dissertations that are the result of common Ukrainian-Polish research projects. Dissertation research of issues of orphan care in Poland is analyzed.

Key words: child, care, Ukrainian scholars, research papers, Poland.

Одержано 28.01.2016.